

חוס ספיר התנגד, התלבט, התחבט - ולבסוף ניכנע

מרבית הכלכלנים בישראל — ואף שר האוצר עצמו — הגיעו מהר מאוד למסקנה שמה שקורה בשוקי הכספים הבינלאומיים אינו מחייב שום צעד מצד ישראל. אלא שבאן התערב גורם אחר.

זה מזמן טוענים גם באוצר וגם בחוגים אחרים שהי לירה הישראלית יקרה מדי. כדי שהייצוא יהיה כדאי, דרוש היה לקבוע תמריצים בסך של 30% מערך הלירה — דהיינו תוספת תמורה של למעלה מלירה אחת לכל דולר-ייצוא. בשנה שעברה הוטל היסטי-ייבוא של 20%. סירוש הדבר שהיחידים אשר עוד פעלו לפי שער המטבע הרשמי היו התיירים ומקבלי העברות כסף מחו"ל. כגון פיזיונים אישיים מגרמניה. סכומי המכס המוגדלים נאכלו רובם על-ידי תמריצי הייצוא. כך שמבחינת הכנסות הממשלה לא השתפר הרבה.

טענו אנשי הכלכלה שיש לערוך פיהות רציני של הלירה (דובר על 5 ל"י ואף על 6 ל"י לדולר), לבטל את כל התמריצים וההיסטים המיוחדים, להטיל מיסים חדשים אשר ימנעו התעשרות של ייצואנים ולחץ של לירות ישראליות רבות יותר שבנק ישראל צריך היה, במיקרה זה, להדפיס כדי להמיר את המטבע הזר בשער החדש.

טענו הטוענים שצעד קיצוני בקשר לערך הלירה הישראלית עשוי, אם יתלווה במיסוי גוסף, להגדיל את הייצוא, להקטין את הייבוא ולשפר כך את מצבה המסוכן של ישראל, המגדילה מדי שנה במאות מיליונים דולרים את חובותיה לחו"ל, על מנת לקיים את רמת החיים, ואף לשפרה, וכדי לקיים את מה שנקרא המאמץ הבטחוני — דהיינו את ארץ-ישראל-השלמה.

טען ספיר, ואיתו כלכלנים אחרים, כי במשק שאין להשיג בו עובד מבלי לשלם לו מתחת לשולחן הטבות, במשק העובד במלוא הקיסור, אין אפשרות להגדיל את הייצוא (דהיינו להגדיל את הייצור שבביל הייצוא) על-ידי שינויי מחירים.

הוויכוח שהתנהל זה למעלה משנה, הגיע לנקודת רתיחה בתחילת השבוע שעבר. טענו אנשי מטבע-החוזק באוצר — ואיתם כמה מכלכלני הבנקים של האוניברסיטה העברית ושל אוניברסיטת תל-אביב — שיש לתפוס את ההזדמנות של מערבולת המשק העולמי, ושזה הרגע הפסיכולוגי המתאים.

גם הם לא הסתירו שאין, למעשה, כל קשר למה שקורה בעולם לבין מה שהציעו לעשות בישראל. הם פשוט רצו לתפוס הזדמנות פסיכולוגית.

פנחס ספיר שינה את דעתו — או נכנע — אחרי מאבק של ארבעה ימים, בהם דלקו האורות במשרד האוצר בירושלים עד אור הבוקר.

הכניחות

לעומת זאת מרבית הכנסות של ישראל מהמגבית ומחלואות בינלאומיות — הגורמים העיקריים המאגנים את הכנסות ואת הוצאות במטבע זר של ישראל — הם בדולרים. אנו לוקחים, למעשה, דולרים וממירים אותם למטבעות זרים אחרים — דבר שיהיה עתה כרוך בהפסי סדים ניכרים. נגד תוספת זו אין לישראל שוב תרופה, אלא לרכוש את הוצאותיה בארצות-הברית. הדבר אינו רצוי — ואף אינו אפשרי במיקרים רבים.

בשבוע שעבר נאלצו תיירים אמריקאיים באירופה למכור מצלמות ורשמיות, כדי לשלם עבור בתי-המלון בהם התאכסנו. איש בצרפת, בגרמניה או באנגליה לא רצה עוד לקבל את השטרות בעלי חגב הירוק ולהחליטם למטבע המקומי. איש לא ידע עוד כמה שווה הדולר של ארצות-הברית.

בשבוע שעבר התמוטט שוק המניות של טוקיו, כאשר המוני יפאנים ותושבים של ארצות אחרות רצו להפטר ממניות מיפעלי המכוניות והאלקטרוניקה, שעוד יומיים קודם לכן היו מבוקשות ביותר.

בשבוע שעבר התמוטט שיתוף הפעולה הכלכלי בין ארצות השוק המשותף האירופי, כאשר צרפת סירבה בכל הוקף להסכים להחלטה, שנתקבלה על דעת המשתתפים, ואשר אמרה כי יש להעלות את ערך מטבע-התייהם. השבוע הודיעו הולנד, בלגיה ולוקסמבורג למעשה על יסוד מטבע משותף שלהם — ואם תוספת זו תתמיד, עשויה היא לשמש התחלת הסוף של הקהילה האירופית.

בשבוע שעבר עלו המניות בבורסות האמריקאיות עלייה ללא תקדים.

בשבוע שעבר ערה שער הדולר באחת הארצות צות המעטות ששם עוד ניתן היה להחליף דולרים במטבע מקומי — בישראל.

גם לכל אלה הנשיא ריצ'רד (דיק) נכנס, בהוראתו לעתונות ולעולם אשר כללה, בעיקרה את הידיעה על היטל ייבוא של 10% על כלל הייבוא לארצות הברית, ואת ביטול ההתחייבות, הרשומה על כל שטר כסף אמריקאי, כי כל מי שידרוש זאת יוכל לקבל אונקיה של זהב (28.35 גרם) עבור 35 דולרים. התלוו לכך אמצעים אחרים, בעלי חשיבות פחותה יותר, כגון קיצוץ סיוע החוץ הכלכלי ב-10% (למעשה רק בשנת הכספים הבאה, המתחילה בארצה ב-1 ליוני) וקיצוץ הוצאות הממשל ב-5%. נוסף לכך הבטיח הנשיא להקטין את מס-ההכנסה, וכן לבטל את מס-הקנייה על מכוניות, שהוא כעת 7.5% (מרבית הישראלים היו מוכנים לחיות עם מיסוי מסוג זה...)

ישראל מחווה גורם אפסי במערבולת שנוצרה. ייצואה לארצה בטל בשישים — 160 מיליון דולר לשנה, למעלה מחצי מזה יהלומים, ששמנים אחרים המהמיר המשתלם עבור חומר-הגלם, אף הוא במטבע-חוץ.

המשך התצמדה של הלירה לדולר במחיר של 3.50 היה גורם להרעה במצב הייצוא לשם, במידה והיה נפגע מההיטל של 10% — דהיינו 10-12 מיליון דולר לשנה. סכום זה היה מתאזן בקלות על-ידי עליית ערכן של המטבעות האירופיים, שהם מרבית התמורה עבור הייצוא שלנו.

מה יהיו התוצאות?

1. המחירים יעלו ב-20%

המחירים יעלו. הפעם, שלא כבפיהות הקודמים (10.11.62 ל-3.00 ל"י לדולר; 19.11.67 ל-3.50 ל"י לדולר), הודיעו מייד על עליית מחירים במיצרני מזון בסיסיים, כגון לחם, שמן, סוכר, ברוך שגם ייתר המחירים יעלו — כרבע מכל צרכי המשק האזרחיים מיובא מהחוץ.

מכיוון שלא ביטלו את היטל הייבוא של 20%, שייחושב עתה לפי שער המטבע החדש של 4.20 ל"י ומכיוון שערך המטבעות מחוץ לדולר עלה בכ-10%, דבר הי-מייקר לנו את קנייתנו מכל הארצות מלבד מארצה. יש לצפות לעליית מחירי רים כללית של 8%-10%, בשלב ראשון, בגלל מיסוי העקיפין כגון מכס, מס קנייה וכו', יעלו הכנסות הממשלה לפחות באותו שיעור, מבלי שהדבר יצריך הע-

לאת מיסים כל שהיא. נראה שזה היה נימוק כבד-מישקל עבור פינחס ספיר.

לגבי האורח פירוש הדבר, שהמחירים יעלו ב-3 עד 4 אחוזים נוספים, בשלב שני, מכיוון שאלה מהווים 30 עד 40 אחוזים ממחיר הסהירות שהוא צורך. נזר סף לכך נהגים הסוחרים לחשב את אחוזי הרווח שלהם ממחיר הסהורה שהם משלמים, הכולל כבר את המיסים. הדבר יגרום לעלייה נוספת במחירים של 3-5 אחוזים. סך הכל ההתייקרות תהיה, אפוא: בין 15 ל-20 אחוזים.

2. ירידה ברמת-המחייה

הדבר לא יקרה בכת אחת — ועד שהתהליך יושלם, יעברו לפי השערת דוב-רי האוצר שניים עד שלושה חודשים. זה יביא אותנו קרוב מאוד אל המועד שבו יוחלט על תוספת-יוקף של שנת 1972. ספיר מקווה שיוכל להשהות, באמצעים מינהליים, שעליהם כבר הודיעו, את מר-

בית עליית המחירים עד לסוף השנה הנוכחית. יתירו למחירים לעלות מייד לאחר חתימת הסכמי-העבודה החדשים — כפי שקרה גם בהתחלת 1971. פירוש הדבר — שכר העבודה יעלה בהרבה פחות מעליית המחירים הכללית.

הפיהות, על אף התעסוקה המלאה, עשוי להגדיל יתרון לזמן מה למשק הישראלי, שיפעל בתנאים של שכר נמוך ויוכל למכור את תוצרתו בזול.

פירוש הדבר עבור — ירידה ברמת המחיה.

3. ריבית למקבלי פיצויים

ספיר השתכנע מן הנימוק של פיהות ב-20% לא יגרום לבעלי הפקדונות במטבע זר (כגון מקבלי הפיצויים מגרמניה) לה-מיר את כספם בהמוניהם ללירות ישרא-ליות. השער החדש אינו גבוה ממה שי-יכלו לקבל ממילא. על-ידי מכירת הפקר

דונות בשוק הכספים הרשמי, גם קודם לכן.

בעבר היה קיים החשש, שמא פצצת זמן כספית זו של הפקדונות במטבע זר תתפוצץ עם פיהות רציני ותציף את הר שוק בלירות, תעלה מחירים ותגביר את האינפלציה.

4. אין צורך בהגדלת מיסים

תמריצי הייצוא אמנם לא יבוטלו, אך יוקטנו. יש להגיה שיועמדו על 50 עד 80 אגורות לדולר, ישפרו כך במידה מסויי-מת את מצב הייצואנים, אך גם יחסכו כספים מן החקציב הממשלתי.

החסכון המשווער, במשך שנת הכספים השוטפת, יכול להגיע ל-400 מיליון ל-י רות. כדי לקבל סכום זה, אין כל צורך להגדיל מיסים. גם הנמקה זו עזרה לשכ-נע את שר-האוצר, שזו הפעם השנייה בחייו ביצע פיהות שבעצם התנגד לו.

האוצר ופרופסורים לכלכלה, יטענו שהמצב הוא בלתי-נסבל, שיש להתאים את שער המטבע לנסיבות החדשות, ויחכו לרגע הפסיכולוגי הנכון כדי לעשות זאת.

כל זאת יקרה, כפי שקרה בעבר, ובהתחלת חשבוע זה — אלא אם כן תחול תמורה במצבה היסודי של מדינת ישראל, המוציאה יותר ממחצית יכולתה הכלכלית על החזקה של גבולות, "בטוחים", אם כי לא כל כך מוגנים.

כל זאת יקרה, כפי שקרה בעבר, כל עוד תשב מדינת-ישראל כגוף זר במרחבה הטבעי, קשורה קשר לא טבעי ביותר לכלכלה של ארצות רחוקות ממנה.

כל זאת יקרה, כפי שקרה בעבר, כל עוד יוסיף האזרח הישראלי הרגיל למרנס מנגנון טפילי ומנופה של מוסדות ממשלתיים, הסתדרותיים ואחרים, שאינם מוסיפים אף אגורת אלומיניום אחת למאמץ הייצור, שהוא הדבר האחד שיוכל להוציאנו מהבוץ.

עד אז, ירוש המנגנון את השכן, כדי לפתור לזמן מה את הבעיות. מי חכם וייד שדרך זו אינה צודקת, כל עוד א ת ה, השכן, מסיים לה?

מי ישלם?

אתה, בעל המשכורת קבועה, הסוחר הקטן, פועל התעשייה והחקלאות, תשלם, בסופו של דבר, את מחירי המיחות הזה, בדיוק כפי שאתה משלם, מבלי ששאלוך, את הוצאות הביטחון, את נטיעת היערות של חקן הקיימת, את בניין בית-התנ"ך בירושלים, ואת חיכל הספרויה המרכזית של עיריית תל-אביב.

מצדך, בסופו של דבר, יהיה רגוע יותר. אתה תיאלץ, אם תוכל, להיאבק על חגולת הכנסותיך, תיאלץ להוסיף ולרמות את מס-ההכנסה כדי שתוכל לשלוח את ילדיך לבית-הספר התיכון, וכדי שתוכל לקנות להם, מדי פעם, זוג נעליים.

בסופו של דבר, כעבור שנה בצרך, תרגל כולנו למצב החדש, וחכנסותינו ידביקו, במידה זו או אחרת, את הוצאות. אז, כמובן, יופיעו שוב החכמים ונבונים, אנשי